

Др Милева АНЂЕЛКОВИЋ

редовни професор Правног факултета Универзитета у Нишу

BEPS (BASE EROSION AND PROFIT SHIFTING) И КОРПОРАТИВНО ПОРЕСКО ПЛАНИРАЊЕ*

Резиме

Најновија иницијатива ОЕЦД и Г20 усмерена је на спречавање агресивног пореског планирања мултинационалних компанија. Предлози и мере предвиђени у документу BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) и Акционом плану за његово спровођење јављају се као реакција на неприхватљива пореска понашања ових моћних привредних субјеката. Раширено је мишљење у политичкој и стручној јавности да међународно пореско планирање са компонентом агресивности изазива ерозију пореске основице и пресељење добити у земље пореске рајеве. У фокусу анализе у овом раду су одредбе BEPS везане за коришћење трансферних цена у пословним односима „групе повезаних друштава“. С обзиром да је то један од најзначајнијих модалитета агресивног пореског планирања, у овом документу предвиђене су одређене новине са циљем објективнијег одређивања цена између матичне компаније и њених филијала. Важно је нагласити да се принцип „ван дохвата руке“ и даље задржава као међународни стандард за утврђивање цена између повезаних лица мултинационалне групе, без прихватања алтернативног приступа у виду глобалне расподеле добити по формули. Остаје отворено питање да ли ће се предвиђене међународне мере одразити на олакшавање или отежавање услова пословања мултинационалних компанија.

Кључне речи: агресивно пореско планирање, ерозија пореске основице и пресељење добити, трансферне цене.

І Увод у проблематику

ОЕЦД је 2013. године усвојио документ под називом BEPS¹ који садржи план реформе опорезивања мултинационалних компанија. Ови

* Чланак је резултат рада на пројекту „Усклађивање права Србије са правом Европске уније“ који финансира Правни факултет у Нишу у периоду 2013-2018. године.

1 OECD (2013), *Addressing Base Erosion and Profit Shifting*, OECD Publishing, доступно на адреси: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264192744-en>, 20.2.2016.

главни субјекти међународног трговинског права, захваљујући економској моћи, годинама прикривено врше лобирање националних пореских власти за повољнијим третманом у међународном пословању. Државе се тако налазе у својеврсном „зачараном кругу“. На једној страни, међународни финансијски захтеви све више се глобално намећу а на другој страни, постоје константне потребе за убирањем јавних прихода и привлачењем и задржавањем пословних активности мултинационалних компанија на домаћим територијама. Свеобухватност и брзина формулисања мера предложених овим пројектом покреће одређена питања. Да ли је реч о „унапређеној стратегији“ против штетне пореске праксе? Колико је озбиљан проблем ерозије пореске основице и пресељења добити да би постао централно питање политичке агенде ОЕЦД и Г20 последњих неколико година? Да ли се крећемо ка корпоративном пореском систему који одговара 21. веку? У којој мери ће се редефинисати основе међународног опорезивања корпорација? Шта могу очекивати од ових промена развијене земље а шта земље у развоју? Ко ће надгледати спровођење BEPS? Сва ова питања и одговори на њих важна су за разумевање будућег развоја међународног пореског режима. Међутим, циљ анализе у овом раду јесте покушај да се сагледају разлози прихватања овог политичког документа на међународном плану и какви су његови домети у домену регулисања и контроле трансферних цена које се уговарају у оквиру чланица мултинационалне групе.

У раду се најпре објашњава значај BEPS и указује на разлоге повећаног интересовања држава за међународно пореско планирање мултинационалних компанија. Затим се дефинише појам „агресивног пореског планирања“ као феномена који нагриза пореску основицу резидентних држава и омогућава мултинационалним компанијама да остваре огромне пореске уштеде у међународним пословним трансакцијама. Даље следи кратко објашњење важећег режима регулисања трансферних цена на међународном плану. Принцип „ван дохвата руке“ већ један век служи као међународни стандард за примену правила о трансферним ценама у пословним односима групе повезаних компанија. Због испољених недостатака овог принципа, данас се јављају предлози у међународној јавности и литератури у правцу његове замене алтернативним приступом у виду глобалне расподеле добити по формули. Нашу пажњу у раду задржавамо на одредбама BEPS које предвиђају промене у домену регулисања трансферних цена из повезаних трансакција мултинационалних компанија, као најзначајнијем модалитету агресивног пореског планирања.

II Значај BEPS за корпоративно пореско планирање

Г20 је, уз техничку подршку ОЕЦД, усвојио и препоручио свим државама учешће у пројекту BEPS у специфичним кризним условима. Међународне активности које иницирају ове међународне организације усмерене су на понашања мултинационалних компанија у прекограничним трансакцијама које имају за последицу неплаћање пореза коришћењем разлика у националним пореским системима или празнина у међународним пореским споразумима. Ерозија пореске основице и пресељење добити у земље са повољнијим пореским режимима није нов феномен. Последњих неколико деценија ова појава се нарочито испољила са интензивнијом либерализацијом међународних економских токова и односа што је погодвало крупном финансијском капиталу да се „сели по свету“ у потрази за најповољнијим пореским режимима. Имајући у виду чињеницу да земље ОЕЦД крајем 90-тих година прошлог века нису успеле у свом „нападу“ на „штетне пореске режиме“, ова нова иницијатива BEPS изгледа да представља „унапређену“ стратегију усмерену на ограничавање аутономије пореских оаза. Читав сет мера представљен у Акционом плану, онако како је замишљен и ако се буде остварио у пракси, пружиће ново усмерење у решавању међународних пореских проблема и спорова. Софистицираност пореског планирања у идентификовању и искоришћавању разлика и неусклађености у опорезивању међународних трансакција подстиче мултинационалне компаније да заузимају агресивне пореске позиције.² У том смислу, ОЕЦД, Г20 и УН истичу неопходност успостављања равнотеже у интересима између развијених земаља и земаља у развоју у домену опорезивања мултинационалних компанија.

1. Околности које су погодвале повећаном интересовању међународне јавности за опорезивање мултинационалних компанија

Актуелна економска и буџетска криза великог броја држава представљају погодно тло за условљавање дубљих реформистичких промена међународних пореских односа са (не)извесношћу креирања транспарентнијег и правичнијег међународног пореског система. У успостављању глобалних пореских правила битне су позиције са којих стартују и делују земље различитог нивоа економске развијености. Нема сумње да ће економски најразвијеније државе посредством међународних финансијских институција бити у позицији да искористе већу политичку моћ у

2 OECD (2013), *Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting*, OECD Publishing, доступно на адреси: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264202719-en>, 20.2.2016, 8.

циљу прикривеног и постепеног ограничавања фискалног суверенитета осталих држава. Конфликти су неизбежни у будућем редефинисању основа и оквира међународног пореског режима који важи скоро један век. Јасно је да земље извознице капитала имају интересе супротне интересима земаља увозница капитала. Мултинационалне компаније у највећем броју резиденти су економски развијених држава које природно желе да остваре принцип светског дохотка. Званично, основни циљ пројекта BEPS јесте јачање глобалних пореских правила усмерених на опорезивање профита где су економске активности извршене и остварена вредност. Велике компаније пренеле су добар део својих активности у земље са нижим трошковима пословања. Земље извора (углавном земље у развоју) на основу принципа територијалности претендују да опорезују приходе остварене у оквиру њихових граница, уколико не служе само као „канал“ за пролазак опорезиве добити у пореске оазе или земље са преференцијалним пореским режимима. Управо сада међународне организације од њих очекују сарадњу и прихватање ових нових глобалних пореских правила а за узврат им се обећава уравнотежена подела пореских прихода од опорезивања корпорацијског сектора. Иако се у самом документу одриче могућност задирања у пореска овлашћења држава, врло је извесно да ће доћи до „прерасподеле“ права опорезивања.

Акциони план садржи читав спектар мера које *de facto* треба да побољшају наплату пореза што је потврђено и на Самиту Г20 из 2013. године,³ када је договорен нови приступ глобалне пореске политике против коришћења пореских оаза, мобилности капитала, губитка прихода и агресивног пореског планирања. Досадашње искуство нам показује да неће сви имати користи од глобалних пореских правила, зато што њих креирају моћни економски и политички субјекти посредством међународних институција, намећу глобалне пореске стандарде у виду *soft law* регулативе. Њиховом уградњом у националне пореске прописе постепено се реализује својеврсна пореска хармонизација на глобалном плану.

Генерално посматрано, све ове активности ОЕЦД и Г20 везане за BEPS представљају наставак борбе против штетне пореске праксе започете 1998. године, усвајањем од стране ОЕЦД Извештаја о штетној пореској конкуренцији.⁴ У фокусу тадашњег политичког ангажовања у области ме-

3 Вид. *St Petersburg G20 Leaders Declaration*, доступно на адреси: www.oecd.org/g20/summits/saint-petersburg/Sain..., 28.3.2016.

4 *Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue* (1998), OECD, доступно на адреси: www.oecd.org/tax/transparency44430243.pdf, 20.3.2016.

Њународних пореских односа налазиле су се пореске оазе и притисак на њих да прихвате административну пореску сарадњу са другим државама. Пројекат се показао делимично успешним у погледу пристајања великог броја држава, различитог нивоа економске и технолошке развијености, на размену пореских информација на захтев и скидање вела са банкарске тајности. Поред наведених околности, опорезивање мултинационалних компанија изазива забринутост држава због изазова дигиталне економије и већег учешћа нематеријалне имовине и услуга у стварању нове вредности.

2. Неопходност прецизног дефинисања агресивног пореског планирања

Важно је нагласити да су шеме пореског планирања део пореске стратегије мултинационалних компанија а ове интегративни део глобалне корпоративне стратегије. Основни циљ пореске стратегије је дугорочно и одрживо снижавање ефективног пореског оптерећења. У том смислу, основни и суштински проблем у реформисању међународних пореских правила јесте потреба прецизног разграничења нефер од фер понашања, односно прихватљивог од неприхватљивог (агресивног) пореског планирања. Па и сам термин „агресивно пореско планирање“ мора бити предмет пажљивог дефинисања. Она понашања која порески обвезници сматрају допуштенима, са становишта државе могу бити квалификована као недопуштена и неприхватљива, у зависности од тренутних процена, што може да унесе правну несигурност и неизвесност у планирању пословних активности и пореске стратегије мултинационалних компанија. Са таквим „ефектом изненађења“ вероватно и рачунају поједине државе како би осуетиле непожељна понашања корпоративних пореских обвезника.

У Студији ОЕСД о улози пореских посредника из 2008. године⁵ постоји одређивање појма „агресивног пореског планирања“, које би се могло сматрати радном дефиницијом, као помоћ пореским администрацијама у разграничењу различитих понашања пореских обвезника. Агресивно пореско планирање се односи на шеме или аранжмане којима се постижу резултати који нису предвиђени пореским законодавством или који се заснивају на неизвесној пореској позицији. На жалост, ово није нарочито користан приступ за идентификовање агресивног пореског планирања. Први део дефиниције захтева разумевање онога што је било и што није било предвиђено од стране законодавца, јер у много случајева изостаје јасна намера шта се

5 ОЕСД, *Study into the Role of Tax Intermediaries*, (2008), доступно на адреси: www.oecd.org/tax/administration639882938.pdf, 20.3.2016.

жели постићи пореским законима или што би било од помоћи пореским обвезницима у њиховом пореском планирању. Други део дефиниције не даје јасно назначење степена неизвесности у пореској позицији. Понашање пореских обвезника у великој мери зависи од ових недостатака недоречености и нејасноће пореске регулативе тако да они могу бити и успешни у својим настојањима да сниже пореске обавезе испод нивоа који је законодавац имао у виду. У литератури се сматра да је овакво објашњење агресивног пореског планирања неодређено и да је тешко за практичну примену.⁶ На важност ове теме указује и формирање Директоријума за агресивно пореско планирање у оквиру ОЕЦД који се у свом раду држи много ширег дефинисања овог феномена. Шеме агресивног пореског планирања генерално се схватају као било која шема којој је главна сврха умањење пореза и да тражене пореске погодности нису јасно санкционисане пореским законима. У те сврхе користе се празнине или друге недоречености у законима, често се прибегава артифицијелним, сложеним или измишљеним трансакцијама или се користе посредничке компаније или компаније које не послују али формално постоје у земљама без пореза или са ниским порезима. Оваква дефиниција је прилично широка, вероватно са идејом да се државама омогући прикупљање свих потребних информација о овим шемама како би могле донети исправну одлуку где треба повући линију између прихватљивог и неприхватљивог пореског планирања.

У суштини, ради се о варијанти легалног избегавања плаћања пореза где обвезници тумаче пореске прописе у њихову корист, на један формалистички начин, не узимајући у обзир сврху закона, спуштајући на тај начин пореску обавезу испод нивоа који је законодавац имао у виду усвајањем релевантне регулативе. „Агресивност“ пореског планирања огледа се у коришћењу изразито софистицираних и вештих правно-словних конструкција и аранжмана чији је искључиви циљ умањење или избегавање плаћања пореза, остајући формално у границама националних пореских закона или међународних пореских споразума супротно њиховом духу.

Термин „агресивно пореско планирање“ игра кључну улогу у расправи о BEPS. Међутим, појам није добро дефинисан у самом документу што државама оставља могућности врло различитих интерпретација шта он обухвата или значи. У том смислу, Европска Комисија је учинила покушаје да у различитим документима дефинише агресивно пореско планирање. У документу из 2012. године наводи се да се агресивно пореско

6 Philip Baker, „The BEPS Project: Disclosure of Aggressive Tax Planning Schemes“, *INTERTAX*, бр. 1/2015, 86.

планирање састоји у коришћењу погодности формалности у пореском систему или празнина између два или више пореска система у циљу смањења пореске способности.⁷ У другом документу посвећеном добром пореском управљању, на следећи начин се дефинише овај феномен. Агресивно пореско планирање генерално може бити описано као пракса где порески обвезници искоришћавају празнине у пореском систему или неусклађености између два или више пореска система помоћу сложених и/или артифицијелних аранжмана ради умањења њихове пореске способности. У овим случајевима, пореске уштеде се могу сматрати ненамераваним од стране било које укључене јурисдикције, али аранжмани генерално нису незаконити. Оваквим шемама пореског планирања често недостаје транспарентност и због тога су тешке за откривање. Земље чланице ЕУ чак могу бити и несвесне њиховог постојања и због тога пропуштају да предузму адекватне мере како би им се ефективно супротставиле. Укратко, може се сматрати да агресивно пореско планирање успева због недостатка транспарентности, недовољне сарадње између пореских администрација и постојања посебних пореских подстицаја.⁸

III Важећи режим регулисања трансферних цена

Политика трансферних цена врло често има евазивни мотив, али то не даје за право пореским органима да аутоматски претпоставе да су повезана лица покушала да манипулишу својим профитом. Трансферне цене су цене које одступају од тржишних цена чијим модификовањем може да дође до умањења пореских прихода. Међународне организације, као и државе појединачно, усвојиле су одговарајућу пореску регулативу ради регулисања трансферних цена. Основни циљ норми о трансферним ценама, односно начела ван дохвата руке јесте заштита пореске основице и да опорезива добит пореског обвезника одговара оној коју би он имао да је пословао у потпуности на слободном тржишту са неповезаним лицима.⁹ Принцип ван дохвата руке прихваћен је у чл. 9. Модел Конвенције ОЕЦД о порезима на доходак и имовину и доношењем ОЕЦД Смерница о трансферним ценама за мултинационалне корпорације и пореске адми-

7 EC, *Commission Recommendation on Aggressive Tax Planning*, C (2012) 8806 Final, доступно на адреси: <http://ec.europa.eu/taxation...taxation/tax.../c-2012-88...>, 25.3.2016, 2.

8 DOC: Platform/003/2013/EN, *PLATFORM FOR TAX GOOD GOVERNANCE*, Draft Discussion paper on the „Tax Havens“ Recommendation, доступно на адреси: www.ec.europa.eu/taxation.../documents/taxation/...go..., 20.3.2016, 2-3.

9 Гордана Илић-Попов, Светислав В. Костић, „Трансферне цене у Србији“, *Индустрија*, бр. 4/2011, 165.

нистрације, зато што обезбеђује једнак порески третман чланова мултинационалне групе и неповезаних лица. У пракси земаља ОЕЦД дозвољена је примена пет метода за проверу усклађености трансферних цена: 1) метода упоредиве цене на тржишту; 2) метода цене коштања увећане за уобичајену зараду; 3) метода препродајне цене, 4) метода трансакционе нето марже и 5) метода поделе добити. Изменама и допунама Закона о порезу на добит правних лица¹⁰ из 2013. године и у Србији је допуштена примена наведених пет метода тако да обвезник може да бира ону која највише одговара конкретним околностима случаја.

Принцип ван дохвата руке, сам по себи, изгледа једноставан и има за циљ да спречи ерозију пореске основице због нетачног вредновања међукомпанијских трансакција мултинационалних компанија. Међутим, његова примена у пракси показала се тешком за поједине врсте трансакција. Све чешће се чују приговори у погледу могућности ерозије пореске основице због ширег коришћења нематеријалне имовине у контролисаним трансакцијама чиме се отежава њихово вредновање. Поштовање принципа ван дохвата руке испољило је одређене недостатке у међународном пословању, јер због обимности и сложености прекограничних трансакција, у одређеним ситуацијама овај принцип ствара знатне трошкове и пореским органима и пореским обвезницима а често се јављају и потешкоће са прикупљањем адекватних информација за утврђивање цена спорних трансакција.¹¹ Интересантно је размишљање у литератури да тешкоће у примени принципа ван дохвата руке постоје чак и у случајевима утврђивања цена између повезаних лица на основу цена између неповезаних лица, јер трансакције могу имати за резултат пресељење добити у земље са ниским порезима.¹²

У циљу боље порескоправне контроле пословања мултинационалних компанија дошло је до промена и допуна процедура које користе поједине националне пореске власти. Када се одлучују за трансферне цене, фирме не знају да ли ће их прихватити пореске власти и у коликом обиму ће бити прилагођене на основу принципа ван дохвата руке. Један од начина да се смањи таква пореска несигурност јесте закључивање „споразума о утврђивању цена уна-

10 Закон о порезу на добит правних лица, *Службени гласник РС*, бр. 25/01, ...119/12, 47/13, 108/13, 68/14..., чл. 61.

11 *Смернице ОЕЦД за примену правила о трансферним ценама за мултинационална предузећа и пореске управе*, ОЕЦД, 22. јули 2010. године, доступно на адреси: www.ius.bg.ac.rs/prof/Materijali/popdej/Transferne%cene. 20. pdf, 10.1.2016, 37.

12 Michael P. Devereux, John Vella, „Are we heading towards a corporate tax system fit for the 21st century?“, Oxford University Centre for Business Taxation, *Working Paper*, бр. 25/2014, доступно на адреси: www.sbs.ox.ac.uk/...tax/.../are-we-heading-toward..., 20.12.2015, 6.

пред“ (*Advance Pricing Agreements*) у којима се порески обвезник и пореска администрација договарају о изабраној методологији која ће се применити за трансферне цене. Уколико су ови преговори успешни, мултинационална компанија закључује уговор и споразум о утврђивању цена унапред ступа на снагу. На основу мишљења Европске Комисије дужина трајања овог споразума је предвиђена на пет година. Имајући у виду сложеност материје трансферних цена, у литератури се сматра да овакав начин комуникације смањује и административне трошкове и трошкове плаћања пореских обвезника и умањује ризик од двоструког опорезивања.¹³ Међутим, ефективност ових споразума је ограничена, јер су *ad hoc* карактера и строго поверљиве природе тако да од њихове примене немају користи други порески обвезници у сличним ситуацијама. Увек постоји простор за неслагања између пореских администрација и пореског обвезника у погледу фактора који одређују цене трансакција, што може да резултира дискреционим проценама и арбитрарношћу, уз знатне трошкове и једне и друге стране.¹⁴

IV Алтернативни приступ решавању проблема трансферних цена

Главна алтернатива која је повремено предлагана уместо принципа ван дохвата руке за поделу пореске основице мултинационалних компанија јесте глобална расподела добити по формули, приступ који је интерно примењен у незнатном броју држава.¹⁵ Ради се, у суштини, о предлогу за увођење модела унитарног опорезивања где се захтева да резидентна мултинационална компанија утврђује и расподељује једну пореску основицу према уделима које зависне филијале остваре у укупној пословној активности према унапред одређеној формули. Ова формула би се заснивала на географској дистрибуцији, унутар једне мултинационалне компаније, фактора као што су обим продаја, зараде запослених и имовина. Неки аутори сматрају да су ови фактори мање подложни манипулацијама него цене уговорене изме-

13 Johannes Becker, Ronald B. Davies, Gitte Jakobs, „The economics of advanced pricing agreements“, Oxford University Center for Business Taxation, *Working Paper*, бр. 26/2014, доступно на адреси: www.sbs.ox.ac.uk/sites/...14/WP1426.pdf, 10.3.2016, 6.

14 Sol Picciotto, „Is the International Tax System Fit for Purpose, Especially for Developing Countries?“, *ICTD Working Paper*, бр. 13/2013, доступно на адреси: ssrn.com/abstract=2436409, 10.12.2015, 22-23.

15 Jeffrey Owens, „Myths and Misconceptions About Transfer Pricing And the Taxation of Multinational Enterprises“, *Daily Tax Report*, бр. 10/2013, доступно на адреси: www.bloomberгна_11022013_jo.pdf, 10.8.2015, 4.

ђу повезаних страна.¹⁶ Заговорници његове примене тврде да би овај приступ био погоднији у административном смислу и у већој мери у складу са економском реалношћу. Разлог је правна фикција која се чини код принципа ван дохвата руке, где се чланице групе повезаних лица третирају као самостални ентитети и захтева се вођење посебног рачуноводства у сврхе опорезивања. Противници овог приступа указују да би његова примена створила озбиљне и нерешиве техничке проблеме у погледу усаглашавања пословања са позитивним законодавством у свакој јурисдикцији али и због различитих капацитета, надлежности и повезаности пореских администрација. Поред тога, повећана улога нематеријалне активе може ограничити могућност режима расподеле на основу формуле за смањење пресељења добити.¹⁷ У сваком случају, на садашњем степену развоја међународних пореских односа, имплементација овог приступа је под знаком питања будући да је потребна знатна међународна координација и сагласност око унапред одређене формуле која ће се користити, као и око састава групе у питању. Подужа историја међународног опорезивања указује да овако радикална промена у систему је мање вероватна него трајање традиционалног процеса маргиналних прилагођавања правила које државе врше у зависности од специфичних пореских проблема и на специфичне начине.¹⁸ Сматра се да је политичко противљење,¹⁹ као значајан разлог за неприхватање овог алтернативног предлога, повезано са ефектима пореске конкуренције која врши притисак на државе да своје пореске системе прилагођавају у настојањима да привуку мобилни капитал. На глобалном плану, овај предлог за сада нема изгледа, али зато на регионалном нивоу у оквиру ЕУ постоји иницијатива из 2011. године о увођењу заједничке консолидоване основице пореза на добит корпорација (*Common Consolidated Corporate Tax Base*).²⁰ Европска Комисија полази од модела опорезивања мултидржавних корпорација САД као узор

16 James R. Hines, „How Serious is the Problem of Base Erosion and Profit Shifting?“, *Canadian Tax Journal*, бр. 2/2014, доступно на адреси: <http://repository.law.unich.edu/article>, 20.3.2016, 452.

17 Mark P. Keightley, Jeffrey M. Stupak, „Corporate Tax Base and Profit Shifting (BEPS): An Examination of the Data“, *Congressional Research Service Report*, April 30/2015, доступно на адреси: www.crs.gov, 10.12.2015, 20.

18 Richard M. Bird, „Global Taxes and International Taxation: Mirage and Reality“, *International Center for Public Policy Working Paper Series*, бр. 4/2014, доступно на адреси: <http://scholarworks.gsu.edu/icepp/4>, 8.8.2015, 30.

19 Michael C. Durst, „Limitations of the BEPS Reforms: Looking Beyond Corporate Taxation for Revenue Gains“, *ICTD Working Paper*, бр. 40/2015, доступно на адреси: [www.ictd.ac> Publications>Working Papers](http://www.ictd.ac/Publications/WorkingPapers), 10.1.2016, 12.

20 European Commission, *Council Directive on a Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB)*, COM(2011), бр. 121/4, 2011/0058 (CNS), Brussel.

за опорезивање мултинационалних корпорација у Европској унији, које би израчунавале само једну европску пореску основицу, коју би затим поделиле између земаља чланица у којима су лоциране филијале европске мултинационалне корпорације, према унапред утврђеној формули за расподелу.²¹ Може се сматрати да је то први формални међународни предлог за унитарно опорезивање мултинационалних компанија. Европска Комисија не одустаје од свог предлога и обнавља наведену иницијативу у контексту усаглашавања са захтевима BEPS, како би се олакшало пословање на европском тржишту, ефективно спречило пресељење добити и корпоративне пореске злоупотребе у ЕУ. Кључне промене се тичу обавезности утврђивања заједничке консолидоване основице пореза, барем за мултинационална предузећа, као и развијање постепеног приступа у договарању о различитим елементима њеног одређивања.²²

V Промене предвиђене у BEPS - преиспитивање документације о трансферним ценама

Област трансферних цена представља предмет посебног разматрања и анализе у Акционом плану за спровођење BEPS у виду предузимања Акција 8, 9, 10 и 13. Разлог је оправдан имајући у виду чињеницу да су трансферне цене примарни елемент BEPS планирања.²³ Уз даље задржавање принципа ван дохвата руке, ове мере имају за циљ да потпуније уреде односе између повезаних лица у њиховим трансакцијама унутар мултинационалне компаније. Акција 8 је усмерена на прецизније регулисање трансферних цена које су у вези са нематеријалном имовином. Акција 9 треба да ограничи неосновано преносење губитака у међукомпанијским односима. Акција 10 се односи на регулисање других високо ризичних области које доприносе ерозији пореске основице немајући повезаност са створеном вредношћу. Акција 13 предвиђа побољшање и боље усклађену документацију за трансферне цене што би требало да повећа квалитет информација пружених пореским администрацијама и ограничи трошкове плаћања предузећима.²⁴ Предвиђа се обавеза саста-

21 Срђан М. Ђинђић, „Оцена ефеката међународног пореског планирања“, *Економски хоризонти*, бр. 3/2014, 180.

22 European Commission, *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - A Fair and Efficient Corporate Tax System in the European Union: 5 Key Areas for Action*, COM(2015) 302 final, доступно на адреси: https://ec.europa.eu/...com_2015_302_en.pdf, 7-8.

23 Yariv Brauner, „BEPS: An Interim Evaluation“, *World Tax Journal*, February 2014, доступно на адреси: <http://disciplinas.stoa.usp.br/mod/resource/view.php?id...>, 20.2.2016, 21.

24 OECD (2015), *Explanatory Statement, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project*, OECD, доступно на адреси: www.oecd.org/tax/beps-explanatory-statement-2015.pdf, 20.12.2015, 17.

вљања три врсте документације - мастер фајла, локалног фајла и Извештаја по појединим земљама на основу заједничког обрасца. Овом документацијом постављају се захтеви пореским обвезницима да искажу чврсту позицију трансферних цена, очекује се да се њима пруже корисне информације пореским органима за процену ризика трансферних цена и за доношење одлука у погледу најефикаснијег усмеравања контроле. У случају да дође до пореске контроле обезбедиће се информације потребне за спровођење постављених циљева. Мастер фајл треба да садржи информације о укупним пословним активностима и политици трансферних цена које би биле доступне свим релевантним пореским администрацијама. Информације би обухватале пет категорија: организациону структуру групе; опис пословне активности; држање нематеријалне имовине; међукомпанијске финансијске активности; и финансијску и пореску позицију мултинационалне компаније. Локални фајл би обухватао информације специфичне за одређену јурисдикцију чиме би се допунио мастер фајл, што би помогло држави да се увери да обвезник поступа у складу са принципом ван дохвата руке и правилима о трансферним ценама у његовим главним трансакцијама повезаним са том јурисдикцијом. Посебан документ мораће да поднесе велике мултинационалне компаније, једном годишње, у земљи у којој се налази централа групе и за сваку пореску јурисдикцију, у вези са повезаним лицима. Извештај ће садржати податке о приходима, броју запослених, резултату пре опорезивања, о имовини, о свим чланицама групације које послују у свету.

Преиспитивање документације о трансферним ценама и нови предлози изазвали су одређене реакције у међународној стручној јавности. Сматра се да је праг за подношење Извештаја по појединим земљама превише висок (750 милиона евра), што има смисла за највеће мултинационалне компаније држава ОЕЦД и Г20, али ће оставити мање државе без адекватних информација о неким компанијама које су битне за њих. Даље се замера што је предвиђено достављање документације о трансферним ценама само пореским администрацијама а не и јавности и организацијама цивилног друштва (које су, мора се приметити, својим ангажовањем допринеле великој медијској пажњи проблемима у вези са BEPS).²⁵ Примећује се и недостатак у погледу броја пореских власти којима треба доставити овај Извештај и да би било потребно то учинити за све пореске јурисдикције где мултинационалне компаније обављају опо-

25 The BEPS Monitoring Group (BMG), *Overall Evaluation of the G20/OECD Base Erosion and Profit Shifting (BEPS) Project*, доступно на адреси: <http://bepsmonitoringgroup.woedpress.com>, 10.1.2016, 5.

резиву делатност.²⁶ Посебно осетљиво питање у вези са достављањем наведених података тиче се обезбеђења њихове поверљивости и овлашћеног обелодањивања јавности. Разумљива је забринутост пореских обвезника у вези потенцијалних злоупотреба и неовлашћеног одавања података достављених пореским органима. Генерално, то се испољава као важан проблем на садашњем степену развоја међународне пореске сарадње и прихватања аутоматске размене пореских информација као глобалног пореског стандарда. ОЕЦД упорно тврди да су информације које се захтевају на основу Акције 13 намењене само пореским властима и једино у сврхе процене ризика за BEPS.²⁷ Изгледа да је оправдана примедба да се предложеном документацијом везаном за трансферне цене постављају далеко шири захтеви за информацијама него што је то потребно у циљу наплате пореза. Пореске обвезнике посебно забрињава чињеница да ниједна држава не може да гарантује потпуну заштиту поверљивости њихових осетљивих финансијских података.²⁸

VI Закључак

Агресивно пореско планирање мултинационалних компанија нашло се у жижи интересовања међународне јавности у актуелној економској кризи. Резултат такве забринутости представља усвајање документа BEPS и Акционог плана за његово спровођење 2013. године. Основни циљ предвиђених мера усмерен је на спречавање злоупотреба пореских погодности и празнина у националним пореским системима и међународним пореским споразумима. Мултинационалним компанијама се не оспорава право на легитимне пореске уштеде, али им се више не толерише артифицијелно пресељење добити у земље са повољнијим пореским режимима, раздвајајући на тај начин локацију одвијања економске активности од места рачуноводственог приказивања профита. Најзначајнији модалитет ерозије пореске основице у међународном пословању везан је за примену трансферних цена унутар групе компанија, чије се регулисање још увек за-

26 Reuven S. Avi-Yonah, Haiyan Hu, „Evaluating BEPS“, Draft 1/15/16, доступно на адреси: <http://ssrn.com/abstract=2716125>, 20.1.2016, 19.

27 Diane Ring, „Transparency and disclosure“, *United Nations Handbook on Selected Issues in Protecting the Tax Base of Developing Countries*, (eds. Alexander Trepelkov, Harry Tonino, Dominika Halka), United Nations, New York, 2015, доступно на адреси: www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/07/handbook-tb.pdf, 10.12.2015, 528.

28 Brian Garst, „Making Sense of BEPS: The Latest OECD Assault on Tax Competition“, Center for Freedom and Prosperity, June 2015, доступно на адреси: www.freedomandprosperity.org, 10.12.2016, 6.

снива на међународном стандарду „ван дохвата руке“. Проблеми повезани са његовом применом настоје се превазићи уношењем одређених промена у процедуру утврђивања вредности трансферних цена и строжијим захтевима за достављање релевантне документације. Међународно пореско планирање, коме прибегавају мултинационалне компаније, по свему судећи, одвијаће се под прилично измењеним условима, уколико се све државе сагласе са новим међународним пореским правилима.

Mileva ANĐELKOVIĆ, PhD

Professor at Faculty of Law University of Niš

BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) AND CORPORATE TAX PLANNING

Summary

The latest initiative of the OECD and the G20 countries is aimed at preventing aggressive tax planning of multinational companies. The proposals and measures envisaged in the BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) document and the Action Plan for its implementation emerge as a reaction to the unacceptable tax behavior of these powerful economic entities. There is a widespread opinion in the political and professional community that international tax planning involving such aggressive measures erodes the tax base and causes profit shifting into 'tax haven' countries. This paper provides an analysis of the BEPS provisions pertaining to the use of transfer pricing in business relations between companies within the multinational company structure. Given that transfer pricing is one of the most important modalities of aggressive tax planning, there are certain novelties in this document aimed at accomplishing objective pricing between the parent company and its subsidiaries. It is important to emphasize that the 'arm's length' principle is still preserved as an international standard for pricing between related parties, without accepting alternative approaches embodied in the global formulary apportionment. It remains open whether the envisaged international measures will facilitate or hinder the business operations of multinational companies.

Key words: *aggressive tax planning, BEPS (base erosion and profit shifting), transfer pricing.*